

Hoşgörü Eğitimi Bağlamında Bir Ders Planı Taslağının Geliştirilmesi ve Uygulanması¹

Hasan COŞKUN*

Öz

Bu makalenin amacı, bir ders planı taslağını geliştirmek ve bu taslağı hoşgörü eğitimi bağlamında uygulamaktır. Öğretmenlik mesleğinde ders planlarının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi vazgeçilmez bir zorunluluktur. Bu konuda Türkçe ve yabancı dillerdeki yayınlarda değişik öneriler bulunmaktadır. Öğretmen derse hazırlanırken ya var olan bir taslağı kullanır ya da zamanla kendi taslağını geliştirir. Ders planı tasarlama konusunda edinilen deneyimlere dayanarak ikinci yol önerilmektedir. Aktif öğrenmeyi ve eğitsel oyunları temel alan bir ders planı taslağı üzerinde 1974 yılından beri çalışılmaktadır. Ortaya çıkan ders planı taslağı, son üç yılda eğitimci olarak görev aldığım TÜBİTAK destekli öğretmen yetiştirmeye ilişkin çalıştaylarda uygulandı. Çalışmanın uygulama boyutu için hoşgörü eğitimi konusu seçildi. Çünkü bu konu, özellikle göç bağlamında birçok ülkeyi, özellikle de Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Göç konusunun öncelikle eğitim kurumlarında ele alınması, göçmenlerin uyumu için büyük önem taşımaktadır. Örneğin Türkiye'de; Suriye, Irak, Afganistan ve Afrika'dan 4 milyondan fazla mültecinin yaşadığı tahmin edilmektedir. Mülteciler, dil, kültür, istihdam, toplumsal uyum ve önyargı konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunları en aza indirmek amacıyla eğitim alanında çeşitli önlemler alınmaktadır. Öğretmen yetiştirme önemli önlemlerden biridir. Öğretmen adayları bir taraftan etkili ders planı hazırlama deneyimleri edinirken diğer taraftan hoşgörü gibi güncel konuları planlayıp uygulayabilmelidirler. Anılan taslağın hazırlık çalışmalarına 250'den fazla öğretmen adayı katıldı. Bu taslak, en son 2017/2018 eğitim ve öğretim döneminde çeşitli konferanslarda Türkçe, Almanca ve İngilizce dillerinde başarıyla sunuldu. Taslağın diğer dillerde de başarıyla uygulanabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen yetiştirme, Ders Planı Taslağı, Göç, Kültürel Çeşitlilik, Hoşgörü Eğitimi.

¹ Bu makale, TÜBİTAK'ın destekleriyle Kocaeli Üniversitesinde 17 - 20 Ocak 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilen çalıştayda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

* Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD öğretim üyesi, e-mail: hcoskun1952@gmail.com

Geliş Tarihi: 16.02.2018

Kabul Tarihi: 12.11.2018

Development and Application of a Draft Lesson Plan in the Context of Tolerance

Abstract

This essay aims at developing a draft for lesson plan and to implement this draft to the field of tolerance education. Preparing lesson plans and implementing and evaluating these plans is a mandatory obligation in the teaching profession. There are various recommendations in this regard written in Turkish and foreign languages. When preparing for a lesson, a teacher would either use an existing draft or gradually develop his/her own draft. Based on the experiences gained in the field of designing lesson plans, the latter is recommended. I have been working on active teaching and on planning a draft lesson plan based on educational games since 1974. The draft that I have made was applied at the TUBITAK- supported workshop for the training of teachers, which I have attended as a faculty member, in the last three years. As a practical dimension of this study, the topic of tolerance education was selected as it is of particular concern to many countries, notably Turkey, especially in terms of migration. Addressing the issue of migration primarily in educational institutions is of great importance for the integration of migrants. For instance, it is estimated that there are more than 4 million refugees from, Syria, Iraq, Afghanistan and Africa, living in Turkey. Refugees have problems in respect to language, culture, employment, social cohesion and prejudices. In order to minimize these problems, various measures have been put in place in the field of education. Teacher training is one of the important measures. In this scope, while teacher candidates can gain experiences on ways to prepare an efficient lesson plan, they can also develop and implement plans on current issues such as tolerance. More than 250 teacher candidates have attended in the preparatory process of the above-mentioned draft. This draft has been successfully presented at different conferences during the 2017/2018 academic year in Turkish, German and English. It is believed that this draft can also be implemented successfully in other languages.

Keywords: Teacher Training, Draft Lesson Planning, Migration, Cultural Diversity, Tolerance Education.

Giriş

Öncül (2000: 309) ders planını şöyle tanımlamaktadır: “Derste ele alınıp işlenecek önemli konuların sırasını gösteren, bir ders verme hazırlığıdır. Bunda dersin amaçları, üzerinde durulacak önemli noktalar, sorulacak sorular, başvurulacak yapıtlar, kaynaklar ve ödevler de yer alır.” Öğretmen adayının bir ders planının nasıl geliştirildiğini, uygulandığını, değerlendirdiğini ve hatta raporlaştırıldığını öğrenmesi çok önemlidir. Bu çalışmada tanıtılan ders planı taslağı, yukarıdaki tanımdan daha ayrıntılıdır. Taslak, hedef grubu ile ilgili genel bilgileri, konu seçiminin gerekçesini,

aktif öğrenmenin temel aldığı eğitsel oyunları, dilsel çeşitliliği ve değerlendirmeyi de içermektedir.

Türkiye, öğretmen yetiştirmede yaklaşık 170 yıllık bir deneyime sahiptir. Erkek Orta Öğretmen Okulunun açıldığı 1848 yılından günümüze kadar öğretmen yetiştirmede değişik programlar uygulanmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar öğretmen yetiştiren önemli kurumları şöyle sıralayabiliriz (Altunya, 2018: 3, 4):

- * Gazi Eğitim Enstitüsü,
- * Köy Öğretmen Okulları,
- * Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu,
- * Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları,
- * Köy Enstitüleri,
- * Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu,
- * Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu,
- * Ankara Yüksek Öğretmen Okulu,
- * İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi içinde Pedagoji Enstitüsü,
- * Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümünde Pedagoji Kürsüsü ve
- * Ankara Üniversitesi Eğitim (Bilimleri) Fakültesi.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen okulları 1982 yılında üniversitelere devredildi. Öğretmeler 1982 yılından günümüze kadar genelde eğitim fakültelerinde ve pedagojik formasyon sertifika programlarında yetiştirilmektedirler.

Öğretmen yetiştirme programları, alan eğitimi dersleri % 50 – 60, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri % 25 – 30 ve genel kültür dersleri % 15 – 20 oranlarında olacak biçimde belirlenmiştir (Kavak, Aydın, Akbaba Altun, 2007: 64). Aynı kaynakta 1982 yılından 2007 yılına kadar düzenlenen öğretmen yetiştirme programlarında ders adları ve içeriklerinin sık sık değiştirildiği görülmektedir. Deneyimler 1982 yılından beri uygulanan programlarda uygulamaya yeterince önem verilmediğini göstermektedir. Öğretmen yetiştirme programlarının daha etkili yürütülmesi, özellikle kuram ve uygulama arasında bir dengenin sağlanması için Türkiye'nin 170 yıllık, özellikle öğretmen okullarındaki deneyimlerinden yararlanılmalıdır.

Öğretmen yetiştirme programlarında yer alan derslerin amacı, öğretmen adayını, öğrenme süreçlerini hedef grubunun özelliklerine göre planlayabilir, uygulayabilir ve değerlendirebilir özelliklerle donatmaktır (Bilen, 1993: 177 – 187; Yaylacı, 2013: 323 – 349). Buna rağmen Milli Eğitim Bakanlığı, İnternetin yaygınlaşması ile birlikte öğretmenlerin ders planı hazırlama zorunluluğunu uygulamadan kaldırmıştı. Çünkü

öğretmenlerin ihtiyaç duydukları ders planlarını internetten indirebilecekleri düşünülüyordu. Aynı düşünce öğretmen yetiştirmede de hâkim olmaya başlamıştı. Fakat uygulamada karşılaşılan sorunlar, öğretmen adaylarının öğretmen eğitimi sürecinde ders planı geliştirmeyi, uygulamayı ve değerlendirmeyi öğrenmelerinin vazgeçilemeyeceğini göstermektedir.

Örneğin uygulamadaki pedagojik formasyon eğitimi sertifika programının son döneminde Özel Öğretim Yöntemleri 4 saat, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı 4 saat ve Öğretmenlik Uygulaması 8 saat (2 saat teori ve 6 saat staj) olmak üzere zorunlu üç ders açılmaktadır. Öğretmenlik Uygulaması dersinde öğretmen adaylarının her hafta ders planları hazırlamaları ve uygulamaları öngörülmektedir. Bu da günümüzde ders planlarının hazırlanmasına ve uygulanmasına verilen önemi göstermektedir (bkz. Demircioğlu, 2015). Aynı önemin lisans programlarında da söz konusu olduğu görülmektedir (Kavak, Aydın, Akbaba Altun, 2007: 207 - 227).

Motivasyonu yüksek tutmak açısından etkili ders planlarının hazırlanmasında güncel konuların seçilmesi önemlidir. Bundan dolayı bu çalışmanın uygulama kısmı için göçmen konusu bağlamında hoşgörü seçildi. Göçmenlerin uyum sağlamaları için yaşadıkları ülkede konuşulan dili öğrenmeleri, yaşadıkları toplumun kültürünü yakından tanımaları, gerekli eğitimi almaları ve bir meslek sahibi olmaları çok önemlidir (Grosser 2017, 123 -152; Erdoğan 2015: 84 - 90). Bu bağlamda eğitim ve öğretim programlarının geliştirilmesinden öğretmen yetiştirmeye kadar eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Öğretmenlerin konuya ilişkin ilgileri ve aldıkları eğitim önemli bir rol oynamaktadır. Yerlilerin ve göçmenlerin bir arada huzur içinde yaşamaları için özellikle hoşgörü eğitimi ön plana çıkmaktadır. Hoşgörü eğitiminin gerekliliğini genel olarak aşağıda gösterildiği gibi belirtmek mümkündür:

1. Birçok ülkede savaş koşulları hüküm sürmektedir.
2. Dünyada 65 milyondan fazla insan evini terk etmiş durumdadır.
3. Göç; toplum, ekonomi, siyaset, istihdam, eğitim gibi alanlarda bir dizi sorunu beraberinde getirmektedir.
4. Bugünün öğrencileri; gelecekte, dünyada huzurun sağlanması için çaba harcayan vatandaşlar ve politikacılar olabilirler.
5. Kültürler, dinler ve mezhepler arasında bazı çatışmalar söz konusu olabilmektedir.
6. Birey, bulunduğu toplumdaki güvenli ve huzurlu ortamdaki başka kabul edilmeyi de bekler. Bu da hoşgörü eğitimi ile mümkündür.

Toplumun huzur içinde yaşamasına katkıda bulunmak isteyen öğretmen, derse hazırlık yaparken aşağıdaki sorulara yanıt aramalıdır. Bu sorular, öğrencilerin etkili katılımını sağlamak amacıyla uyarıcı olarak kullanılmıştır.

1. Hoşgörü eğitimi neden önemlidir?
2. Hoşgörü eğitimi, eğitim sistemine, özellikle eğitim ve öğretim programlarına nasıl entegre edilmelidir?
3. Hoşgörü eğitimi bağımsız bir ders olarak mı verilmeli?
4. Hoşgörü eğitimi disiplinler arası bir anlayışla mı verilmeli?

Bu soruları şöyle cevaplandırmak mümkündür:

“Hoşgörü, insanda olumlu düşünce ve duygular yaratan bir kavramdır. Hoşgörülü bir insanın çevresindekilerle etkileşirken daha insancıl davranacağı; başkaları ile iyi ilişkiler kuracağı; böylece kendine, dolayısıyla başkalarına iyi bir çevre yaratacağı varsayılır. Bu varsayımla, eğitim sisteminin hoşgörülü insanlar yetiştirmesi beklenir.” (Başaran, 1995: 47)

Bu denli önemli bir konu eğitim sisteminde ele alınmalıdır. Türkçe, yabancı dil, tarih, coğrafya, din eğitimi, sanat eğitimi, beden eğitimi gibi derslerde, değerler eğitimi bağlamında ve 23 Nisan gibi önemli günlerde hoşgörü konusunu işleme olanağı bulunmaktadır. Hoşgörü eğitimi, ayrı bir ders olarak verilmek yerine disiplinler arası bir anlayışla eğitim sistemine entegre edilmelidir. Bu sorular araştırmanın sonuç ve öneriler kısmında tekrar ele alındı.

Yöntem

Nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu çalışmada doküman araştırma tekniği kullanılmıştır (bkz. Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187 - 193). Etkili kullanılacak bir ders planının sahip olması gereken özellikler aşağıda gösterildiği gibi ortaya çıkmıştır:

01. Hedef grubuna ilişkin genel bilgiler
02. Derste işlenecek konunun seçimine ilişkin gerekçe
03. Dersin hedefleri (kazanımları)
04. Derste kullanılacak anahtar sözcük ve konuyla ilgili 24 sözcükten oluşan üç dilli bir sözcük listesi
05. 6 kişi arasında geçen bir diyalog ve ilgili sorular
06. Yaklaşık 200 sözcükten, 5 paragrafta oluşan bir okuma metni ve metinle ilgili sorular
07. Eğitsel oyununun önemi
08. Eğitsel oyununun kuralları
09. Derste kullanılacak araç - gereç

10. Dersin ayrıntılı akış şeması
11. Değerlendirme (Gözlem ve Değerlendirme Formu)
12. Sonuç ve Öneriler
13. Kaynakça

İlk önce konu ile ilgili literatür taraması yapıldı. Daha sonra şimdiye kadar yapılan ders planı hazırlama çalışmaları uzmanlarla görüşüldü. Uzmanlardan alınan eleştiri ve öneriler ışığında bir ders planında bulunması gereken başlıklar belirlendi. Bu çalışmanın amacı, uygulamada kolaylık sağlayan ve eğitsel oyunları temel alan aktif öğrenmeyi destekleyen bir ders planını tasarlamaktır. Ortaya çıkan ders planı hazırlama taslağı 250 öğrenci tarafından barış eğitimi alanında önemsedikleri konulara uyarlandı. On öğrenci planlarını sınıfta sundu. Araştırmacı ve katılımcılar sunulan ders planlarının iyileştirilmesi için önerilerde bulundular. Öğrenciler beşer kişilik gruplar oluşturdular. Her grup hazırlanan beş ders planını inceledi ve kendilerine verilen ders planı “Ders Planını Değerlendirme Ölçütleri” ışığında en iyisini seçti. Bu ölçütler makalenin sonunda yer almaktadır. Araştırmacı değerlendirme aşamasında da hazır bulundu.

Her grup seçilen ders planı üzerinde çalışmaya devam etti ve çalışma sonuçlarını sınıfta sundu. Sunumun ardından her grup eleştiri ve önerileri göz önünde bulundurarak ekteki ölçütlere göre gerekli düzeltmeleri yaptı. Öğrencilerden kurulan bir komisyon, araştırmacının rehberliğinde 50 ders planını tekrar gözden geçirdi. Araştırmacı, 50 ders planından on ikisini seçti. Yoğun bir çalışmadan sonra seçilen 12 ders planı yayınlandı (Coşkun, 2017). Ortaya çıkan yayın, Türk ve İngiliz katılımcıların yer aldığı TÜBİTAK destekli çalıştayda sunuldu. Katılımcıların eleştiri ve önerileri dikkate alınarak bu ders planı hazırlama taslağı geliştirildi. Bu taslak ekler hariç 13 adımdan oluşmaktadır. Anılan taslak “Hoşgörü” konusu bağlamında tanıtıldı (bkz. Sönmez, 2010; Aydın, 2003: 163).

1. Genel Bilgiler

Hazırlanacak ders planı belli bir çerçeveye sahip olmalıdır. Bundan dolayı çalışmanın başında aşağıda gösterildiği gibi eğitim kurumu, hedef grubu, ders (branş), konu ve süre gibi genel bilgiler belirtilmelidir.

Eğitim Kurumu	: Ortaokul
Hedef Grubu	: 8. Sınıf Öğrencileri
Ders	: Sosyal Bilgiler
Konu	: Farklı Kültürler ve Hoşgörü
Süre	: 80 Dakika (2 ders saati)

2. Derste İşlenecek Konunun Seçimi

Ders planı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından onaylanan eğitim ve öğretim programında yer alan bir konu ile ilgili olabileceği gibi, öğretmen adayı veya öğretmen tarafından önerilen bir konu da olabilir. Eğer seçilen konu, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından onaylanan eğitim ve öğretim programında yer alıyorsa, konuyu seçme gerekçesi, anılan eğitim ve öğretim programını geliştiren ekip tarafından belirtilmiş olmalıdır. Eğer konu ders planını hazırlayan tarafından ilk defa öneriliyorsa, konunun neden seçildiği yaklaşık 200 sözcük kapsamında açıklanmalıdır. Gerekçe yazılırken önerilen konunun bireye, topluma ve konu alanına olan katkısı vurgulanmalıdır. Eğer günümüzde milyonlarca insan ülkelerinde mutlu bir yaşam sürdüremiyor ve başka ülkelere göç etmek zorunda kalıyorsa, hoşgörü konusunun eğitim kurumlarında işlenmesi kadar doğal bir yaklaşım olamaz (bkz. Alman Haber Ajansı, 2016: 3).

Burada literatürde hoşgörü konusunda sık kullanılan bazı tanımlara yer verilmiştir. Hoşgörü, Fransızcadaki tolérance (tolerans) kavramının Türkçe karşılığıdır. Püsküllüoğlu (1995: 760) hoşgörü kavramını şöyle açıklamaktadır: “Hoşgörü, kendine aykırı gelse de her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiğince hoş görme durumudur. Hoşgörünün felsefedeki anlamı, kendisinininkilerle çelişse bile, başkalarının düşünce ve kanılarını özgürce dile getirmelerinden rahatsız olmama, onların geçerliliklerine karşı tepki göstermeme tutumudur.”

Bakırcıoğlu (2016: 759) konuyu önce hoşgörü ve daha sonra tolerans maddeleri altında açıklamaktadır. Yazar hoşgörü maddesi altında şunları yazmaktadır: “Farklı düşünce, tutum ve davranışları, yanlış olduğu düşünülen ya da onaylanmayan görüşleri anlayışla karşılama; kendisine tanıdığı hakları başkalarına da tanıma; ...). Bakırcıoğlu (2016: 1507) tolerans maddesini üç bağlamda açıklamaktadır. Burada konuyu yakından ilgilendiren ilk iki bağlama yer verilecektir: “1. Herhangi bir zarar görmeden strese, yüke, baskıya ve benzerlerine dayanma gücü. 2. İlk tanımla ilişkili olarak farklı tutum, inanç ve kültürleri hoşgörüyle karşılama. Bu, mutlak farklılıkları benimseme anlamına gelmiyor.”

Öncül (2000: 570) hoşgörü kavramının Almancasını (Toleranz, Duldung), Fransızcasını (tolérance), İngilizcesini (tolerance) ve eski Türkçesini (müsamaha) olarak verdikten sonra tanımını “insanın hoşlanmadığı ya da karşı bulunduğu inanç, kanı, tutum ya da uygulamalara karışmaması ya da uzak durması tutumu... “ şeklinde yapmaktadır.

Kavcar (1995: 1) anılan kavramı şöyle tanımlamaktadır: “Hoşgörü, özellikle günümüz dünyasında en önemli erdemlerden biridir. İnsana özgü, insanı yücelten bir erdem. Hoşgörünün özünde anlayış gösterme, anlayışla karşılama yatar.”

Hoşgörü, ... göz yumma, başkalarını eylem ve yargılarında serbest bırakma, kendi görüşümüze ve çoğunluğun görüş biçimine aykırı düşen görüşlere sabırla, hem de taraf tutmadan katlanma demektir. İzin verme, aldirmama, iyi karşılama anlamlarına da gelir. Sosyal ilişkilerde bir tarafın, bazen farkında olmadan bazen de kasıtlı diğer tarafa (maddi/manevi) zarar verebilecek bir durum yaratması durumunda, diğer tarafın tavrından vazgeçerek ödün vermek tahammülünü (erdem) gösterebilmesidir. Tasavvufta Mevlana hoşgörüye örnek olarak verilmektedir. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Ho%C5%9Fg%C3%B6r%C3%BC> Erişim tarihi: 17.04.2017).

Hoşgörünün tek tanrılı dinlerde de önemli bir kavram olduğu bilinmektedir (Ünal, 2013: 790-791; Thurner, 2013: 791 – 792). Kaymakcan (2011: 114), hoşgörü kavramının, diğer birçok kavramda olduğu gibi kapsayıcı bir tanımını yapmak oldukça zor olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca hoşgörü kavramının tanımının; farklı kültürlerin ne anladığına ve hangi perspektiften baktığına göre değiştiğini belirtmektedir. Hoşgörünün farklılıklara saygı içinde birlikte yaşam için önemli bir değer olduğunu belirttikten sonra aşağıdaki tanımlara yer vermektedir:

“Hoşgörü, inanışların, fikirlerin ve uygulamaların konuşulmasında, tartışılmasında ve gerekiyorsa uygulanmasında ikna etme yönteminden ayrılmamak veya en azından ayrılmamaya azami ölçüde özen göstermektir.”

“Hoşgörü bir insanın kendinden farklı düşünceleri, farklı inançları, farklı bir yaşam tarzı olan, farklı değerler sistemi olan insana ya da insanlara sevecen bir tahammül göstermesi demektir.”

Kaymakcan aynı kaynakta hoşgörünün tahammül etmekten daha kapsayıcı olduğunu vurguladıktan sonra UNESCO tarafından yapılan tanıma yer vermektedir: “Hoşgörü, temelde başkasının yani farklı olanın kendileri gibi olma hakkına saygı göstermek ve ötekine verilen zararın kendine ve herkese verilen zarar anlamına geleceği için zarar vermekten kaçınmaktır.”

Yukarıdaki alıntıların buluştukları ortak nokta, hoşgörüyü destekleyen eğitsel içeriklerle birey, aile, yakın çevre, ülke ve ülkelerarası olası kültürel, siyasal, dini çatışmaların engellemesidir. Bu bağlamda eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Bu görevlerden biri bireylerin

eğitim etkinlikleriyle bir araya gelmelerini, birbirlerini yakından tanımalarını, olası çatışma nedenlerini birlikte tartışmalarını ve çatışmaları önlemek için öneriler geliştirmelerini sağlayacak ortamlar oluşturmalarıdır. Hoşgörü eğitimi ile ilgili yapılacak öneriler, bireyin davranışlarıyla kendisine ve topluma zarar vermemesi temelinde formüle edilmelidir.

Hoşgörü; genel anlamda açıklandıktan sonra eğitim ile ilişkilendirilmelidir. Bu bağlamda hoşgörü tutumu aynı kaynaktan önce ruhbilim danışmanı ile başvuru arasındaki ilişkiyi gösteren bir terim olarak verilmektedir. Daha sonra şöyle bir açıklama yapılmaktadır: “Bu ilişkide ruhbilim danışmanı, karşısındakinin söylediği her şeyi benimser ya da o an için ahlakça kabul edilebilecek her şeyi hoş görür. Bu terim öğretmen ile öğrenci, anne-baba ile çocuk arasındaki ilişki için de benimsenir.” Bu makalede ayrıca hoşgörü sürecinin öğretmen – öğrenci ve öğrenci – öğrenci arasındaki iletişim sürecinde nasıl şekillendiği ele alınacaktır. Ayrıca toplumda hoşgörünün oluşmasında ve devam ettirilmesinde eğitim kurumlarının rolü üzerinde durulacaktır.

Hoşgörülü olmak, bireylerin farklı kültürlerden gelenlerle birlikte yaşamalarını kolaylaştırmaktadır. Bundan dolayı ötekileştirme olmadan, bireylerin daha erken yaşlarda hoşgörülü olmalarını ve farklı kültürleri benimsemelerini sağlamak, eğitimin en temel amaçlarından biri olmalıdır. Türk eğitim sisteminin amaçlarından biri, dünya insanı yetiştirmektir. Bu da farklı kültürlerden gelen bireylerin bir arada olması ile mümkündür. Hoşgörü etkinliği tasarlanırken, çocukların, farklı olana, hoşgörülü yaklaşmaya çalışmalarını temel alındı. Ayrıca empati olgusunun çocuklara verilmesi eğitim kurumlarının temel hedefleri arasında yer almaktadır. Bu hedefleri gerçekleştirmek için de hoşgörü konusu eğitim kurumlarında ele alınmalıdır.

Yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde huzurun sağlanması ve devam ettirilmesinde halkların birbirlerine karşı hoşgörülü davranmaları önemlidir. Bilindiği gibi Türkiye ve Ortadoğu çok önemli bir süreçten geçmektedir. Eğitim, bu coğrafyada huzurun sağlanması ve sürdürülmesinde baş etkenlerden biridir. Eğitimciler, sosyologlara, psikologlara, sanat eğitimcilerine, alan eğitimcilerine ve eğitimin çerçevesini belirleyen siyasetçilere önemli görevler düşmektedir (Ateş, 1995). Yukarıda belirtilen ve benzeri nedenlerden dolayı hoşgörü konusu eğitsel etkinliklerin bir parçası olmalıdır.

3. Dersin Hedefleri

Ders planının hazırlanmasında yapılması gereken önemli çalışlardan biri, öngörülen dersin hedeflerini yazmaktır. Çünkü etkinlik çerçevesinde

yapılacak bütün çalışmalar, öngörülen hedefleri gerçekleştirmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu konuda Türkiye’de değişik ekollerden bahsetme olanağı vardır. Türkiye’de uzun süre üniversitelerde ve okullarda hedef ve hedeflerin davranışa dönüştürülmesi üzerinde duruldu (Sönmez, 2010; Erginer, 2008; Fer, 2015). Günümüzde ayrıca kazanım kavramı kullanılmaktadır. Kazanım sözcüğünün değişik alanlarda kullanıldığı gözlenmektedir. Hedef ve hedeflerin davranışa dönüştürülmesi çoğu kez ayrıntılı bir çalışma gerektirdiğinden dolayı öğretmenlerin çok zamanını almaktaydı (bkz. Sönmez, 2010). Öğretmenin zamanını rasyonel kullanabilmesi için bu çalışmada Almanya’da yaygın kullanılan hedef yazma kalıbı kullanıldı.

Ders planında her etkinliğin hedefleri (öğrenci kazanımları) önceden belirlenmelidir (bkz. Demir, 2010: 96-100). Ders planıyla ilgili diğer çalışmalar, öngörülen hedefler doğrultusunda şekillendirilmelidir. Hedefler, kısa, öz ve anlaşılır yazılmış olmalıdır. Bu taslakta öğretmen adaylarının hedef yazma konusunda bilgi sahibi olmaları ve örnek ders planı bağlamında en az 5 hedef yazmaları beklenmektedir. Hedefler; olanaklar dahilinde, bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor (davranış) alanlarını kapsamalıdır (Coşkun, 2015: 62). Aşağıda Hoşgörü konusunda hazırlanan örnek ders planına ilişkin hedefler verilmektedir.

Etkinliğe katılan öğrenciler;

1. Farklı kültürlerle olan deneyimlerini hatırlar.
2. Farklı kültürler hakkındaki bilgilerini geliştirir.
3. Farklı olana karşı hoşgörülü tutum geliştirir.
4. Farklı kültürlerden gelen bireylere karşı empati duyar.
5. Kendisiyle ve toplumla barışık olmanın önemini kavrar.
6. Yakın çevreden başlayarak dünyada çatışmaların önlenmesi ve hoşgörünün teşvik edilmesi için önerilerde bulunur.
7. Hoşgörü konusunda yapılan önerilerin gerçekleştirilmesi için özen gösterir.

4. Derste Kullanılan Anahtar Sözcük ve 24 Sözcük ile ilgili Açıklama

Bir dersin aktif işlenmesinde eğitsel oyunlar önemli bir rol oynamaktadır. Şimdiye kadar dil öğretimi konusunda yapılan çalışmalar dokuztaş oyunundan esinlenerek tasarlandı (Coşkun, 1996: 14-34). Konuların işlenmesi için hazırlanan özgün oyunlarda ve alıştırma sayfalarında bir anahtar sözcük ve konuya ilişkin 24 sözcük kullanılmaktadır. Anahtar sözcük, seçilen konuyu sembolize etmeli ve 24 sözcük konuyla doğrudan ilişkili olmalıdır. Öğretmen, sözcüklerin seçimine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Sözcükler öncelikle kolay anlaşılır ve resimlenebilir isimler

olmalıdır. İnternette alınacak resimler yerine öğretmen resimleri kendisi çizmelidir.

Seçilen 24 sözcük, hedef grubun en güçlü olduğu dilde alfabetik sıraya konmalıdır. Derste kullanılacak 24 sözcük hedef grubunun en iyi kullandığı dilde alfabetik sıraya konmalıdır. Bu ders için oluşturulan sözcük listesinde yer alan sözcükler Türkçe alfabetik sıraya kondu. Daha sonra diğer dillerdeki sözcüklerin karşılıkları üç dilli listede yerlerini almalıdır. Hedef grubunun hazırbulunuşluk düzeyine göre listedeki dil sayısını artırma olanağı bulunmaktadır. Göçmenlerin ana dillerine yer vermek Türk öğrenciler için de yabancı dilleri öğrenmede yeni bir deneyim olacaktır.

Dünyadaki gelişmeler sonucunda lisans eğitimi düzeyinde de yabancı dilde verilen derslerin arttığı görülmektedir. Bu gelişmelerden Türkiye'nin daha da etkileneceği varsayılmaktadır. Öğretmen adayları, derslerini en azından kavram düzeyinde üç dilli hazırlamada teknolojiye ve üniversitelerdeki olanaklardan yararlanabilirler. Dilsel iletişim becerilerinin geliştirilmesi bağlamında üç dilli sözcük listelerinin hazırlanması önemli aşamalardan biridir. Aşağıda bu çalışma için seçilen anahtar sözcük yer almaktadır. Anahtar sözcük için hazırlanan şablonda söz konusu resim ile ilgili Türkçe, Almanca ve İngilizce beşer cümlenin yazılması istenmektedir. Anahtar sözcükten sonra anılan üç dilli sözcük listesine yer verilmektedir. Bir sonraki aşamada öğrencilerin bu listede yer alan sözcüklerle cümleler kurmaları, cümlelerden metinler oluşturmaları önerilmektedir.

Önerilen ders planında genelde 30 adımdan (maddeden) oluşan bir diyalogun ve yaklaşık 200 sözcük (5 paragraf) kapsamında bir okuma metninin yazılması beklenmektedir. Altı kişi arasında geçen diyalogda ve okuma metninde anahtar ve üç dilli listedeki 24 sözcüğün dengeli kullanılması önerilmektedir. Burada önce anahtar sözcüklerle birlikte örnek bir sözcük listesine, ardından bir diyaloga ve daha sonra da bir okuma metnine yer verilmiştir.

Etkinlikte (Derste) Kullanılan Anahtar Sözcük ve 24 Sözcük
Flaş Kart / Lernkarte / Flash Card

	die Toleranz			
Hoşgörü				Tolerance
	OO			
Bu resim ile ilgili 5 Türkçe, Almanca ve İngilizce cümle yazınız. Schreiben Sie über dieses Bild 5 Sätze auf Türkisch, Deutsch und Englisch. Write 5 sentences about this picture in Turkish, German and English.				
No	Türkçe	Deutsch	English	
01	Hoşgörü birliktelik gerektirir.	Toleranz erfordert Einheit.	Tolerance requires unity.	
02	Hoşgörü mutluluk getirir.	Toleranz bringt Glück.	Tolerance brings happiness.	
03	Hoşgörü barışı, barış ise sevgiyi getirir.	Toleranz bringt Frieden, Frieden bringt Liebe.	Tolerance brings peace, peace brings love.	
04	Hoşgörü güvenilir bir toplum oluşturur.	Durch die Toleranz entsteht eine vertrauensvolle Gesellschaft.	Tolerance creates a reliable society.	
05	Hoşgörü herkes için gereklidir.	Toleranz braucht jeder.	Everyone needs tolerance.	

<http://www.sha.com.tr/genel/hosgoru-mutlu-ediyor-basariya-ustastiriyor-h21369.html>: Erişim tarihi: 26.7.2017 (hoşgörü, die Toleranz, tolerance).

Sözcük Listesi / Wortliste / Word List / Höşgörü / die Toleranz / The Tolerance (a)

Nr.	Resim / Bild / Picture	Türkçe	Deutsch	English
01		birlik	die Gemeinschaft	community
02		bölünmek	geteilt sein	divided
03		çatışma	der Konflikt	conflict
04		çocuk	das Kind	child
05		dil	die Sprache	language
06		din	die Religion	religion
07		düşmanlık	die Feindseligkeit	hostility
08		empati	die Empathie	empathy
09		farklılık	die Vielfalt	diversity
10		güven	das Vertrauen	trust
11		güvercin	die Taube	dove
12		göç	die Migration	migration

Sözcük Listesi / Wortliste / Word List / Hoşgörü / dieToleranz / The Tolerance (b)

Nr.	Resim / Bild / Picture	Türkçe	Deutsch	English
13		hassasiyet	die Sensibilität	sensibility
14		hayat	das Leben	life
15		hoşgörü	die Toleranz	toleranz
16		keşfetmek	erkunden	to explore
17		kültür	die Kultur	culture
18		mutluluk	das Glück	happiness
19		mülteci	der Flüchtling	refugee
20		refah	der Wohlstand	prosperity
21		saldırı	der Angriff	attack
22		sevgi	die Liebe	love
23		yemek kültürü	die Esskultur	food culture
24		zeytin dalı	der Olivenzweig	olive-branch

5. Diyalog (Rol sahipleri: Kerim, Derin, Ludwig, Pauline, Lenz, Yağmur)

No	Kişiler	Söylemler
01	Kerim	Televizyonda yine bir saldırı haberi vardı. İzlediniz mi?
02	Derin	Evet izledim. Çatışma çıkmış. İnsanlar bölgeden göç ediyorlarmış.
03	Ludwig	Anlayamıyorum! Nedir bu düşmanlığın sebebi?
04	Lenz	Hoşgörüsüzlük nedeniyle ülkelere mülteci akını başladı.
05	Pauline	Bu mülteci akını, en çok çocukları ve kadınları etkiliyor. Çok üzülüyorum.
06	Kerim	Acımasızlık yüzünden çocukların ve kadınların ölümüne üzülmeyle de var.
07	Derin	Bu konuda herkes hassas davranmalı.
08	Ludwig	Biraz empati yapalım mı? Kutsal kitaplarda da hoşgörülü olmamız istenmektedir.
09	Yağmur	Göçmenler farklılıklarıyla kültürümüz için bir zenginlik mi sizce?
10	Pauline	Hımm... Farklı bir kültürden yeni insanlarla tanışacağız.
11	Lenz	Farklı yemek kültürleri göreceğiz.
12	Derin	Onların dinlerini, mezheplerini tanıma fırsatımız olacak.
13	Ludwig	Yeni insanlar keşfedeceğiz. Dillerini öğreneceğiz.
14	Lenz	Çok iyimser bakıyoruz. Ya bize saldırırlarsa? O zaman ne olacak?
15	Kerim	Onlardan korkmak yerine, kendilerine güvenmemiz gerekir.
16	Yağmur	Bunun için birer hoşgörü güvercini olmalıyız.
17	Derin	Katılıyorum. Eğer hoşgörülü olursak mutluluk içinde yaşarız.
18	Ludwig	Evet, bu sevgi dolu bir yaşam için çok önemli.
19	Derin	Ülkemizde sevgi, saygı, hoşgörü ve huzur olursa refah düzeyimiz yükselir.
20	Kerim	Birlikte ülkemizi daha çok geliştireceğiz.
21	Derin	Kesinlikle katılıyorum. Çatışmanın kimseye faydası yok.
22	Ludwig	Düşmanlık bizi sadece böler.
23	Pauline	Peki, ya çocuklar ve kadınlar? Kendilerine güven vermeliyiz.
24	Kerim	Evet, mülteci sorunu dünyayı ilgilendirmektedir.
25	Ludwig	Hoşgörüsüzlükten dolayı göç eden bu insanların bize çok ihtiyacı var.
26	Lenz	Onlara hoşgörülü davranmalıyız.
27	Kerim	Hoşgörüsüzlük ve çatışmayla, sadece düşmanlık kazanılır.
28	Yağmur	Bu hassasiyetle onlara kucak açalım.
29	Pauline	Evet, herkes kendine güveniyor.
30	Derin	Bizler artık birer hoşgörü güvercini olmalıyız.

Diyalog ile ilgili Sorular

1. Empati nedir?
2. Mülteci akını en çok kimleri etkilemektedir?
3. Farklı kültürlerin oluşturduğu sorunun çözümünde en etkili olgu hangisidir?
4. Hoşgörüyü örnek olarak tasavvufta ilk akla gelen kişi kimdir?
5. Hoşgörülü olmak farklı kültürden gelen kişilerle yaşamak için nasıl bir kolaylık sağlar?

6. Okuma Metni

Yukarıda da belirtildiği gibi geliştirmeye çalışılan taslakta öngörülen konu ile ilgili yaklaşık 200 sözcük ve 5 paragraftan oluşan bir okuma metninin yazılması önerilmektedir. Diyalogda olduğu gibi okuma metninde de anahtar sözcüğün ve üç dilli listede yer alan 24 sözcüğün dengeli bir şekilde kullanılmasına özen gösterilmelidir.

Farklı Kültürlere Karşı Hoşgörülü Olmak

1. “Hoşgörü nedir?” diye sorulduğunda pek çok kişinin bu konuda fikir ve düşüncelerini dile getireceğini düşünüyorum. Karşıdakinin görüş ve düşünceleri senin düşüncelerinin tam tersi de olabilir. Bu durumda kişiye karşı çıkmak yerine kendisini dinleyip, saygı duyulmalı, müsamaha gösterilmelidir. Hoşgörü eğitimi çocuklara önce ailede ve yakın çevrede, daha sonra ise okulda verilmektedir. Çocuklara çok küçük yaşta kültürel farklılıklara bakmaksızın her bireyin dili, dini, cinsiyeti, milliyeti, ırkı ne olursa olsun herkesin eşit ve aynı değerinde olduğu öğretilmelidir.

2. İçinde yaşadığımız dünya büyük bir çeşitliliğe sahiptir. Belki de bu çeşitlilik her şeyi güzel kılmaktadır. Bazen bu farklılıklar çatışmalara neden oluyor, insanlar yaşadıkları ve evim dedikleri yerlerden göç etmek zorunda kalıyorlar. Buna neden olan çatışmaya ise savaş diyorlar. Bazı çocuklar savaşın içine doğuyorlar. Bu durumda onlara karşı empati yapmayı bilmezsek insanlığımızı kaybedebiliriz. Savaştan kaçanları bazı ülkeler mülteci olarak kabul etmektedir. Bu yardım yapılırken toplum refahını ve düzenini bozacak her şeyden kaçınılmalıdır. Toplum mültecileri ne kadar çabuk kabul eder ve kendilerine hoşgörülü davranırsa huzur ortamı da o kadar çabuk sağlanır.

3. Her toplum içinde birden fazla kültürü barındırır. Buna kültürel zenginlik denmektedir. Kültür bir mirastır ve bir nesilden diğerine aktarılır. Bu miras sürekli bir gelişim içindedir. Her toplumun yemekleri, kıyafetleri ve dilleri farklı olabilir. Ama önemli olan iletişim kurabilmektir. Yaşamak insanların en doğal hakkıdır. İnsan hakları yaşama hakkını temel almaktadır. Din olgusu da toplumdan topluma değişkenlik gösterebilir. Ama tüm dinlerde değişmeyen tek şey öldürmeyeceksin ifadesidir. Öldürmek dinler tarafından yasaklanmıştır. Çünkü bir canlının diğer canlıya zarar vermesi hiçbir zaman ve hiçbir dinde hoş görülemez.

4. Bana göre çocuk en güzel miraslardan biridir. Aile çocuğa küçük yaşta empati kurma yeteneğini kazandırır. Aile aynı zamanda çocuğa güven duygusu verir. Güven duygusu farklılıklara karşı oluşabilecek korku yerine heyecan, merak ve keşif yeteneğinin gelişmesini sağlar.

5. İçinde yaşadığımız çok kültürlü ortamları bölücü tavırlarla ayırştırmak yerine farklılıkları birer fırsata dönüştürmeliyiz. Dünya hepimize yeter. Kıskançlık ve çıkar çatışmalarını geride bırakıp küskün olduklarımıza zeytin dalı uzatmalıyız. Hayatı kıskançlık ve kızgınlık gibi olgularla değil sevgi, saygı, hoşgörü ve huzur çerçevesinde şekillendirmeliyiz. Bunu gerçeğe dönüştürmek olanaksız değil; yeter ki isteyelim.

Okuma Metni ile ilgili Sorular

1. Hoşgörü nedir?
2. Hoşgörüü ilk kimden öğreniriz?
3. Her toplumun kendine özgü bir kültürü var mıdır?
4. Savaştan kaçarak başka ülkeye sığınanlara ne isim verilir?
5. İnsan haklarından en temel olan hak hangisidir?

7. Eğitsel Oyunun Önemi

Bu makalede ana hatlarıyla tanıtılan ders planı modelinde öğretmenden eğitsel oyunların önemi konusunda iki paragraf (yaklaşık 100 sözcük) kapsamında genel bir metin yazması beklenmektedir. Eğitsel oyunların kullanıldığı ortamlarda (derslerde / etkinliklerde) öğrencilerin karşılaştıkları kavramları açıklayabilme becerileri gelişir. Düşüncelerini dile getirirler ve etkinliğe aktif bir şekilde katılırlar. Arkadaşlarının görüşleri hakkında bilgi sahibi olurlar. Uygulamalı öğretim yapıldığı için öğrendikleri kalıcı olur. Katılımcılar, oyun esnasında konuşan öğrencinin sözünün kesilmemesi ve düşüncelerine saygı duyulması gerektiğini öğrenirler.

Öğrenciler, oyun yoluyla birbirlerinin düşüncelerine hoşgörüyle yaklaşmalarını öğrenirler. Eğitsel oyun kanalıyla oluşan barışçıl ortam, öğrencinin düşüncelerini rahatça söylemesini sağlar. Eğitsel oyunlar bu sebepten dolayı, öğrenciler için sınıf ortamında kendilerini ifade etmeleri ve arkadaşları ile kaynaşmaları bakımından önemlidir. Etkinlik yönlendiricisi, bundan dolayı kullanacağı eğitsel oyunu iyi seçmeli ve olanaklar dahilinde kendisi kurgulayıp hazırlamalıdır.

Öğrenciler, oyun yoluyla kültürlerin bir nesilden diğerine nasıl aktarıldığını öğrenirler. Çok dilli, çok kültürlü ve çok inançlı ortamlarda kültürler arasındaki etkileşimi yakından yaşarlar. Çünkü öğrenciler, kendi kültürünü tanıtırken diğer kültürlerden gelen bireyleri farklı yönleriyle anlamaya çalışırlar. Böylece öğrenciler, gelenek ve görenekleri hakkında bilgi sahibi olurlar. Öğrenciler aynı şekilde, başka ülkelerin kültürlerini merak ederler, öğrenmek isterler ve farklılıklara saygı duymayı öğrenirler. Bu saygı duyma, hoşgörü duygularının gelişmesini sağlar. Hoşgörü duygusu, öğrenenleri farklı kültür ve düşüncelere yöneltir. Öğrenciler yaşamları

boyunca farklılıklara hoşgörülü davranmayı öğrenirler ve bunun bir toplumun huzur içinde yaşaması için önemli olduğunun farkında olurlar (bkz. Şahbenderoğlu 2010).

8. Sözcük Çekilişi Eğitsel Oyununun Kuralları

Ders planının önemli öğelerinden biri eğitsel oyunun kurallarıdır. Bundan dolayı öğretmen adaylarına öngörülen etkinlikte kullanacakları oyunun kurallarını 15 madde halinde yazmaları önerilmektedir. Aşağıda kurgulanan sözcük çekilişi oyunu için yazılan oyun kurallarına yer verilmiştir.

Nr.	Sözcük Çekilişi Eğitsel Oyununun Kuralları
01	Sözcük Çekilişi Oyunu beşer kişilik gruplar halinde oynanır.
02	Anahtar sözcük ve üç dilli listede bulunan 24 sözcük 4 x 5 cm büyüklüğündeki kartlara üç dilde yazılır ve çekiliş kutusuna atılır (konur).
03	Öğrenciler beşer kişilik gruplar oluştururlar.
04	Grup üyelerinden biri hakem görevini üstlenir.
05	Diğer dört öğrenci, ikişer oyuncudan oluşan iki alt grubu oluşturur.
06	Her gruptaki iki alt gruptan biri A ve diğeri B alt grubu olur.
07	Her grubun hakemi oyun kurallarını açıklar.
08	Öğretmen her grubun hakemine bir çekiliş kutusu ve ikişer çalışma yaprağı verir.
09	Hakem, her alt gruba, not almaları için bir çalışma yaprağı verir.
10	Her alt grup sırayla kutudan bir kart çeker.
11	Kartı çeken öğrenci, kartta yazılı sözcüğün Türkçesini söyledikten sonra sözcük hakkında düşüncelerini açıklar.
12	Alt grubun diğer üyesi açıklamaları listeye kısaca not eder.
13	Çekiliş esnasında grup üyeleri birbirlerine sözcüklerin Almanca ve İngilizce karşılıklarını sorarlar ve doğru alınan cevaplar not edilir.
14	Çekilişi yapan öğrencinin konuşması bittikten sonra diğer alt grubun bir üyesi bir kart çeker ve oyun bu şekilde kutudaki bütün kartlar çekilene kadar devam eder.
15	Hakem oyunun bittiğini ve sözcüklerle ilgili düşüncelerin sınıfla paylaşılacağını bildirir.

Açıklama: Sözcük çekilişi eğitsel oyunu beş kişi arasında masada da oynanabilir. Bu versiyonun kuralları oyuncular tarafından önceden belirlenmelidirler.

9. Eğitsel Oyunda Kullanılacak Materyaller

Aktif ve etkili bir derste özgün materyaller önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmen adaylarından konu ile ilgili üç boyutlu materyal geliştirmeleri ve materyalleri 200 sözcük kapsamında bir metinle açıklamaları istenmektedir. Gerektiğinde, resimlere (görüntülere), çizimlere, çizelgelere vb. yer vermeleri önerilmektedir. Kullanılacak materyaller arasında bir ahenk olmalı. Bunun için, daha önce de belirtildiği gibi, resimlerin İnternette alınması önerilmektedir. Ders sorumlusunun resimleri çizmesi veya fotoğrafları çekmesi tercih edilmelidir. Bu becerinin gerekliliği uygulamada sık sık yaşanmaktadır. Öğretmen düşüncelerini yazı tahtasında basit bir

çizimle gösterebilmelidir. Her zaman İnternet'ten yararlanmak pratik olmayabilmektedir. İnternette arama dersin akıcılığını engelleyebilmektedir.

Eğitsel oyuna başlamadan önce öğretmen, duvara projeksiyon aleti ile farklı kültürlere ait birkaç resim yansıtır ve bu resimlerin açıklanmasını isteyebilir. Daha sonra öğrencilere aşağıda olduğu gibi kültür konusyla ilgili bazı sorular sorar:

1. Hangi kültür sizi daha çok etkiledi?
2. Sizce neden insanlar birbirlerine hoşgörü ile yaklaşmalıdırlar?
3. Kültür denince aklımıza ne geliyor?
4. Gelenek ve görenekler denince aklımıza neler geliyor?
5. Kültürel etkinliklerin hoşgörüye katkısı olabilir mi?

10. Dersin Akış Şeması

Öngörülen dersin akış şemasını hazırlamak, öğretmene konuyu kaç aşamada işleyeceği, her aşama için kaç dakika ayıracağı, öğretmenin ve öğrencilerin nasıl davranacakları, her etkinlik için hangi yöntem ve tekniklerin işe koşulacağı ve hangi araç gereçlerin kullanılacağı konusunda ayrıntılı düşünme olanağı vermektedir.

Aşama	Süre dk.	Öğretmenin davranışları	Öğrencilerin davranışları	Yöntem / Teknik	Araç – gereç
01	4 dk.	Öğretmen derse bir espri ile başlar ve dersin konusunu hoşgörü olarak açıklar. Öğrencilerden gelecek soruları yanıtlar.	Öğrenciler işlenecek konuyla ilgili sorular yöneltirler.	Soru-Cevap	
02	6 dk.	Öğretmen duvara farklı kültürlere ait resimler yansıtır ve katılımcıların resimler hakkında neler düşündüklerini sorar.	Öğrenciler duvara yansıtılan resimleri yorumlarlar.	Düz anlatım	Resimler
03	10 dk.	Öğretmen sınıfta çamaşır ipini gerer. Öndeki bir sıraya 25 flaş kart, 25 mandal ve her iki öğrenciye yetecek kadar çamaşır ipi yönergesi koyar. İkişer kişilik gruplar halinde çamaşır ipi yönergesinin birinci bölümüne göre flaş kartları çamaşır ipine asmalarını ister.	Öğrenciler ikişer kişilik gruplar halinde flaş kartları çamaşır ipine asarlar.	Grup çalışması	25 flaş kart, 25 mandal yeterli sayıda çamaşır ipi yönergesi
04	12 dk.	Öğretmen yedişer kişilik gruplar oluşturmalarını ister, önceden hazırlanan diyalog metnini dağıtır ve hakem eşliğinde diyalogları içerik açısından tartışmalarını ister.	Öğrenciler yedişer kişilik gruplar oluştururlar, hakem kendisine verilen diyalog metinlerini dağıtır, roller belirlenir, diyaloglar okunur ve içerik açısından tartışılır.	Grup çalışması	Diyalog metinleri

05	10 dk.	Öğretmen sınıf düzeninde oturulmasını ve diyaloglarla ilgili yapılan çalışmaların sınıfla paylaşılmasını ister.	Öğrenciler sınıf düzeninde otururlar ve diyaloglarla ilgili yapılan çalışmalarını sınıfla paylaşırlar.	Plenum (Bütün öğrencilerin katılımı)	Bireysel notlar
06	12 dk.	Öğretmen sözcük çekilişi eğitsel oyunu oynanacağını bildirir. Bunun için beşer kişilik gruplar oluşturmalarını ister ve önceden hazırladığı materyalleri dağıtır.	Öğrenciler oyun için teşekkür ederler ve beşer kişilik gruplar oluştururlar. Dağıtılan materyallerle oyunu gerçekleştirirler. Daha sonra sınıf düzenine geçerler ve grup çalışmalarının sonuçlarını diğer öğrencilerle paylaşırlar.	Grup çalışması ve sunum	Oyun materyalleri
07	15 dk.	Öğretmen beşer kişilik gruplar oluşturmalarını ister, Farklı Kültürler ve Hoşgörü konusunda yazılmış okuma metnini dağıtır ve metin ile ilgili soruları cevaplandırmalarını ister.	Öğrenciler beşer kişilik gruplar oluştururlar, dağıtılan metni grup halinde incelerler ve soruları cevaplandırır.	Grup çalışması	Okuma metni Cevap yaprağı
08	8 dk.	Öğretmen çamaşır ipi yönergesinin ikinci kısmında flaş kartların, çamaşır mandallarının ve çamaşır ipinin toplanıp sınıf liderine verilmesini ister.	Öğrenciler flaş kartları, çamaşır mandallarını ve çamaşır ipini toplayıp sınıf liderine verirler.	Bireysel çalışma	25 flaş kart, 25 mandal yeterli sayıda çamaşır ipi yönergesi
09	3 dk.	Öğretmen etkinliği özetler, katılımcılara teşekkür eder ve bir sonraki ders için ödev verir.	Öğrenciler etkinlik yönlendiricisini dinlerken not alırlar. Etkinlik için teşekkür ederler.	Düz anlatım	
Toplam süre 80 dakika Açıklama: Hedef grubunun hazırbulunuşluk durumuna göre konunun işlenmesi için 240 dakika veya 320 dakika ayrılabilir. Bu durumda her bir aşma için ayrılan süre tekrar ayarlanmalıdır (belirlenmelidir).					

Ödev: Hoşgörü konusunda 2 sayfa (yaklaşık 400 sözcük) kapsamında bir ödev yazınız. Hazırladığınız ödevi sınıfla paylaşınız.

11. Değerlendirme

Eğitim ve öğretim süreçlerinin planlanmasında önemli aşamalardan biri değerlendirmedir. Değerlendirme, eğitimde öngörülen hedeflere ne kadar yaklaşıldığını ölçmek için yapılır (Bakırcıoğlu, 2016: 434). Eğitim ve öğretim süreçleri ile birlikte kullanılan materyallerin değerlendirilmesi de önemlidir. Bundan dolayı değerlendirme, etkinliğin gerçekleştirilmesinden önce yapılan çalışmaları ve eğitim – öğretim sürecini kapsamaktadır. Elde edilen değerlendirme sonuçları, eğitim ve öğretim süreçlerini planlayana, yaptığı çalışmaların ne kadar tutarlı, amaca yönelik vs. olduğu konusunda geri dönüt verilmesine de katkı sağlamaktadır. Bu nedenle planlama aşamasında değerlendirme konusu ayrıntılı bir şekilde düşünülmeli ve gerekli ölçme ve değerlendirme araçları titizlikle hazırlanmalıdır (Bayçu, Kocadağ ve Coşkun, 2014: 24).

Bu çalışmanın temel aldığı ders planı taslağında öğretmenden değerlendirme konusunda genel bilgilere sahip olması beklenmektedir. Öğretmenin değerlendirme uygulamaları birçok bileşeni kapsamalıdır (bkz. Viau, 2015: 146). Öğretmenden değerlendirme konusu ile ilgili önce 150 sözcük kapsamında genel bir metin yazması istenmektedir. Daha sonra etkinlikte ele alınan diyalog ve okuma metni ile ilgili yazılan sorulara verilen cevaplar analiz edilir. Etkinliğin öğretmen açısından değerlendirilmesi için 10 maddeden oluşan bir Gözlem ve Değerlendirme Formu kullanılır. Aşağıda hoşgörü konusu için geliştirilen Gözlem ve Değerlendirme Formu yer almaktadır.

Gözlem ve Değerlendirme Formu

Nr.	Beceriler	Değerlendirme dereceleri				
		Zayıf	Geçer	Orta	İyi	Çok iyi
01	Katılımcıların etkin katılımı sağlandı mı?					
02	Katılımcılar konuyu yeterince tartıştılar mı?					
03	Kültürel farklılaşma somut anlatıldı mı?					
04	Kültürel farklılık konusu anlaşıldı mı?					
05	Hoşgörü kavramı anlaşıldı mı?					
06	Gerekli mesajlar yerine ulaştı mı?					
07	Katılımcılar dersin sonunda kültür ve hoşgörü arasında bir bütünlük kurabildiler mi?					
08	Farklı kültürlerle yeterince yer verildi mi?					
09	Derste katılımcıların dikkati çekildi mi?					
10	Dersten beklenen verim alındı mı?					

12. Sonuç ve Öneriler

Öğretmen adaylarıyla örnek bir ders planının geliştirilmesi ve bunun hoşgörü konusuna uyarlanması amacıyla değişik aşamalardan oluşan uygulamalı çalışmalar gerçekleştirildi. Öğretmen adayları önce kendilerine verilen taslağı bireysel çalışma olarak hoşgörü konusuna uyarlamaya çalıştılar. İkinci aşamada her sınıfta 10 öğretmen adayı hazırladıkları örnek ders planlarını sınıfla paylaştılar. Daha sonra beşer kişilik gruplar oluşturuldu. Beşer kişilik gruplarda en iyi hazırlanan ders planı seçildi. Yapılan eleştiri ve öneriler dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapıldı. Ortaya çıkan 50 örnek ders planı araştırmacının da yer aldığı bir komisyon tarafından incelendi. Bu elli örnek ders planı içinden 12'si seçildi ve basılabilir duruma getirildi. Bu çalışmalar sonucunda bu makalede tanıtılmaya çalışılan örnek ders hazırlama modeli ortaya çıktı. Bu çalışmanın Öğretmenlik Uygulaması dersinde de yararlı olduğu gözlemlendi. Bu tür çalışmalar ile öğretmen yetiştirmede kuram ve uygulama arasında bir köprünün kurulacağı

düşünölmektedir (bkz. Bilen, 1993; Demircioğlu, 2015; Demeuse ve Strauven, 2016).

Çalışmalar esnasında öğretmen adaylarıyla göç konusu değişik açılardan araştırıldı ve elde edilen bilgiler ışığında konunun seçimi gerekçelendirildi. Burada göç, çokkültürlölük, hoşgörü konularına değinilecektir (bkz. Banks, 2013; Harlak, 2000; Yazıcıoğlu, 2010).

Her yıl milyonlarca insan bir ölkeden diğerine göç etmektedir. Bu durum göç alan ölkelerde birtakım sorunlara neden olmaktadır. Sorunların asgari düzeyde tutulması, hoşgörü ortamının sağlanmasına ve devam ettirilmesine bağlıdır. Farklı költürlere sahip bireylerin birlikte yaşama olanakları yaratılmalıdır. Bunda en önemli rolü költürler hakkında bilgi ve hoşgörü oynamaktadır. Bundan dolayı özellikle eğitim kurumlarında költür ve hoşgörü kavramları ele alınmalıdır. Böylece gruplar birbirlerini yakından tanırlar, benzer ve farklı yönlerini görebilirler. Hoşgörünün temelinde, farklılıkları görmek ve bunları benimsemek yatmaktadır. Aynı zamanda költürel benzerliklerden yararlanılmalıdır. İnsan toplumu oluşturan diğer bireylerle etkileşim halindedir. Burada önemli olan, kişinin diğer insanlara karşı nasıl bir tavır takındığıdır. Bu bağlamda empati kurmanın önemi vurgulanmalıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı olan Türkiye; çok költürlü, çok dilli, çok inançlı toplumsal bir yapıya sahiptir (bkz. Kuban, 2018: 5; Ortaylı, 2015). Bu zengin toplumsal yapıyla özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde büyük sorunlar yaşanmadığı sık sık vurgulanmaktadır. Toplumun bu özelliği Anayasa'da da vurgulanmaktadır. Anayasanın 66. maddesine göre Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982: 144). Anadolu'daki bu költürel yapı Türkiye'nin sınırlarını aşyp komşu ölkelerin içlerine kadar devam etmektedir. Çünkü siyasi sınırlar bu coğrafyada yaşayan halkların istekleri üzerine çizilmedi. Bu çoğulcu yapıyı göç hareketleri daha da zenginleştirmektedir. 1960 yılından beri devam eden göçten dolayı, Türkiye'deki bu çok dilli, çok költürlü, çok inançlı yapı en az 35 ölkeye kadar taşınmıştır. Kesin sayılar olmamasına rağmen Türkiye nüfusunun % 10'unun yurt dışında yaşadığı tahmin edilmektedir (<http://www.haberturk.com/yasam/haber/1250698-6-milyon-800-bin-turk-yurtdisinda-yasiyor> Erişim tarihi: 25.03.2018). Gidilen ölkelerde edinilen költürel zenginlik (deneyimler, alışkanlıklar) Anadolu'ya taşınmaktadır. Bundan dolayı Anadolu'da önemli bir költürlerarası etkileşim yaşanmaktadır.

Her bireyin, örneğin kendi değerlerini devam ettirmeyi, költürünü yaşamayı, dilini öğrenmeyi isteyeceğine saygı duyulmalıdır. Genel olarak birey, düşüncesi ne olursa olsun, költürünü yaşama ve kendini ifade etme

özgürlüğüne sahip olmalıdır. Her insanın kendine özgü değer sistemi, yargıları ve düşüncelerinin olması doğaldır. Farklı düşünen insanlara hoşgörüyle bakmak, saygı duymak ve olumlu bir tutum sergilemek gelişmişliğin önemli bir göstergesidir. Hoşgörü eğitimi alanında yapılan çalışmaların esin kaynağının Atatürk'ün Yurtta Sulh, Cihanda Sulh özdeyişi olduğu vurgulanmalıdır. Üç yıl boyunca yapılan çalışmalar esnasında göç, uyum, hoşgörü eğitimine yönelik önerilen önlemler aşağıda gösterilmiştir.

Öneriler

01. Eğitimde ve öğretimde kültürlerin benzer yönlerini temel almalıyız.
- 0 2. Öğretmen yetiştirme programlarında hoşgörü eğitimine yer vermeliyiz.
03. Hoşgörü eğitimini, eğitim kurumlarında branşlar üstü (interdisciplinary) konular bağlamında ele almalıyız.
04. Hoşgörü eğitimi alanında çalışan kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamalıyız.
05. Hoşgörü eğitimi alanında edindiğimiz bilgi ve deneyimleri ilgililerle paylaşmalıyız.
06. Karşılaştırmalı eğitim bağlamında diğer ülkelerin hoşgörü konusundaki deneyimlerinden yararlanmalıyız.
07. Yabancılara etkili ders verebilecek öğretmenleri yetiştirmeliyiz. Bu bağlamda öğretmenlik formasyon programlarını gözden geçirmeliyiz.
08. Toplum olarak hoşgörü ortamının sağlanması için çaba harcamalıyız.
09. Farklı kültürleri tanımak için gayret etmeliyiz.
10. Farklı kültürlerle hoşgörülü davranmalıyız.
11. Birbirimizi dışlamak yerine birbirimize empati (eşduyum) duymalıyız.
12. Hoşgörülü bir toplum olarak birbirimizin farklı yanlarını görüp Eleştirmek ve sorun yaratmak yerine birbirimize saygılı olmalıyız.
13. Bireye hoşgörünün de sonsuz olmadığı bilincini vermeliyiz.
14. Hoşgörü eğitimi alanında yapılan çalışmaları siyasette malzeme olarak kullanmamalıyız.
15. Hoşgörü konusunda Güney Amerika'daki gelişmeleri izlemeliyiz.
16. Öğrenci ve öğretmen değişim programlarını desteklemeliyiz.
17. Kültürlerarası eğitim etkinliklerini desteklemeliyiz.
18. Dinlerin hoşgörü konusunda söylediklerini karşılaştırmalı eğitim bağlamında araştırmalıyız.
19. Osmanlı dönemindeki uygulamaları araştırmalıyız.
20. Eğitim kurumlarında iletişim bağlamında retorik konusuna önem vermeliyiz (bkz. Altunya, 2018: 127 – 129; Zorn, 2017; (bkz. Wagner, 2017: 3).

Kaynakça

- Altunya, N. (2018). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Deneyimi (1848 – 2018). Ankara: Öğretmen Dünyası.
- Ateş, T. (1995). Hoşgörü ve Uzlaşma. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Bakırcıoğlu, R. (2016). Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü, Genişletilmiş 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Banks, J. A. (2013). Çokkültürlü Eğitime Giriş (H. Aydın, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık. (Orijinali 2003 yılında yayımlanmıştır.).
- Başaran, İ. E. (1995). Hoşgörü ve Eğitim, yer aldığı eser: İncayet Pehlivan (Yayına Hazırlayan). Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı (5 Mayıs 1915), UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ortak Yayın No: 2: Ankara.
- Bayçu, S., Kocadağ, T. ve Coşkun, H. (2014). Masalların Dil Öğretiminde Kullanımı, yer aldığı eser: Hasan Coşkun (Ed.), Eğitim ve Öğretimde Masalların Önemi – Planlama, Uygulama ve Değerlendirme / The Importance of Fairy Tales in Education – Planning, Practising and Evaluating. Berlin: Dayyeli Verlag.
- Bilen, M. (1993). Plandan Uygulamaya Öğretim -Strateji Yöntem Teknik Taktik Plan Plan Örnekleri Ders Araç – Gereçleri. 3. Baskı. Ankara: TAKAV.
- Coşkun, H. (2006). Oyunlarla dil öğretimi [Spiele im Sprachunterricht / Learning Languages Through Games]. Ankara: CTB Yayınları 7.
- Coşkun, H. (2017). Barış Eğitimi, Friedenspädagogik, Peace Education. Berlin: Friedrich-Ebert- Stiftung & Dayyeli Verlag.
- Demeuse, M. ve Strauven, C. (2016). Eğitimde Program Geliştirme –Politik Kararlardan Uygulamaya (Y. Budak, Çev.). Ankara: Pegem Akademi. (Orijinali ikinci baskıdan yapılmıştır.)
- Demircioğlu, İ. H. (2015). Aday Öğretmenler İçin Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması. 3. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Alman Basın Ajansı (DPA) (2016: 3). Mehr als 65 Millionen Menschen wurden aus ihrer Heimat vertrieben, Weser Kurier vom 21. Juni 2016.
- Erdoğan, M. Murat (2015). Türkiye’deki Suriyeliler, Toplumsal Kabul ve Uyum. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erginer, E. (2008). Öğretim İlke ve Yöntemleri Dersi İçin Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme, Etkinlik Öğretimi Temelli Yaklaşım. Ankara: Pegem.
- Fer, S. (2015). Öğretim Tasarımı, Genişletilmiş 3. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Harlak, H. (2000) Önyargılar –psikolojik bir inceleme. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Kavcar, C. (1995). Hoşgörü Ve Eğitim Toplantısı Açılış Konuşması, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ortak Yayın No: 2: Ankara.

<http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/006.pdf> Erişim tarihi: 03.02.2018.

- Kavak, Y., Aydın, A. ve Akbaba Altun (2007). Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982 – 2007). Ankara: Yükseköğretim Kurulu.
- Kaymakcan, R. (2011) DEM DERGİ, Yıl 2, Sayı 6, İstanbul. http://dem.org.tr/dem_dergi/6/dem6mak19.pdf Erişim tarihi: 8.2.2018.
- Kuban, Doğan (2018). Tarih boyunca kozmopolit dünya kavramı ve göçer geleneği. HBT Sayı 104 – 23 Mart 2018. İstanbul.
- Ortaylı, İlber (2015). Türklerin Tarihi. İstanbul. Timaş Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). Türkçe Sözlük, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Sönmez, V. (2010). Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı, 13. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahbenderoğlu, V. (2010). Yaşamak Şakaya Gelmez: Barış İçin Hoşgörü. Sayı:19/Yıl 5 Haziran/2010.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982.
- Thurner, M. (2013). Tolerans (Hristiyanlıkta). İslamiyet-Hıristiyanlık Kavramları Sözlüğü, Eugen Biser Stiftung ve Ankara Üniversitesi, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Ünal, İ. H. (2013). Tolerans (İslam'da). İslamiyet-Hıristiyanlık Kavramları Sözlüğü, Eugen Biser stiftung ve Ankara Üniversitesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Viau, Rolland (2015). Okulda Motivasyon, Okulda Güdüleme ve Güdülenmeyi Öğrenme (Y. Budak, Çev.). Anı Yayıncılık: Ankara. (Orijinali 2009 yılında yayınlanmıştır.)
- Wagner, J. H. (2017). Kriege und Krisen 2017: Der Friedensbeauftragte der evangelischen Kirche Renke Brahms im Interview “Kein Konflikt wird militärisch gelöst”, Kurier am Sonntag, 24./25./26. Dezember 2017).
- Yaylacı, F. (2013). Ders Bilimi. Ankara: siyasal kitabevi.
- Yazıcıoğlu, Ö. (2010). Türklerin Kültür Tarihi. İstanbul: Kalipso.
- Zorn, Daniel-Pascal (2017). Logik für Demokraten –Eine Anleitung. Stuttgart: Klett-Cotta.

Ek 1: Diyalog ile ilgili Soruların Cevapları

1. Empati, bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır.
2. Savaş en çok kadınları ve çocukları etkilemektedir.
3. Farklı kültürlerin oluşturduğu sorunun çözümünde en etkili olgu hoşgördür.
4. Hoşgörüye örnek olarak tasavvufta ilk akla gelen kişi Mevlana'dır.
5. Hoşgörü, hataları ve farklılıkları göz ardı etmektir. Bundan dolayı farklı kültürlerden gelen bireylerin birlikte kolay yaşamalarını sağlar ve toplumsal bütünlüğü korur.

Ek 2: Okuma Metni ile ilgili Soruların Cevapları

1. Hoşgörü, karşındakinin düşünceleri senin düşüncelerinin tam tersi de olsa karşı çıkmak yerine kendisini dinleyip düşüncelerine saygı duymak demektir.
2. Hoşgörüyü önce ailede ve sonra yakın çevremizde öğreniriz.
3. Evet, her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır.
4. Savaştan kaçarak başka ülkeye sığınanlara mülteci denir.
5. İnsan haklarından en temel olan hak yaşama hakkıdır.

Ders Planını Değerlendirme Ölçütleri

Sıra No	Ölçüt	Zayıf	Kabul edilir	Orta	İyi	Çok iyi
01	Genel bilgiler; eğitim kurumu, hedef grubu, ders (branş), konu ve süre olarak 40 – 50 sözcük kapsamında belirtilmiş mi?					
02	Derste işlenecek konunun seçimine yönelik gerekçe 150 -200 sözcük kapsamında yazılmış mı?					
03	En az 5 hedef (kazanım) yazılmış mı?					
04	Derste kullanılacak bir anahtar sözcük ve konu ile ilgili 24 Sözcük seçildikten sonra resimli ve üç dilli tablo hazırlanmış mı?					
05	6 kişi arasında geçen, 30 adımdan oluşan, 25 sözcüğün dengeli dağıtıldığı, 5 soru ve cevapların hazırlandığı bir diyalog yazılmış mı?					
06	5 paragraftan oluşan ve 25 sözcüğün (anahtar sözcük ve 24 sözcük) dengeli kullanıldığı, soru ve cevapların hazırlandığı bir okuma metni yazılmış mı?					
07	Eğitsel oyunun önemi açıklanmış mı?					
08	Kurgulanan eğitsel oyunun 10 (veya 15) kuralı belirlenmiş mi?					
09	Eğitsel oyunda kullanılacak materyaller hazırlanmış mı?					
10	Ayrıntılı ders akış şeması hazırlanmış ve öğrenilenlerin pekiştirilmesi amacıyla bir ödev yazılmış mı?					
11	Değerlendirme süreci için 10 maddeden oluşan bir gözlem ve değerlendirme formu hazırlanmış mı?					
12	Çalışmanın sonuç ve öneriler kısmı var mı?					
13	Çalışma ile ilgili en az beş kaynak belirtilmiş mi?					
14	Ders planının ekinde, soruların cevabı ve derste kullanılacak materyaller var mı?					

Katkıda bulunanlar: Şule Demirci, Fatma Nur Küçük, Teslime Yaşar, Yeşim Çelikbaş, Aziz Kurçak, Afife Işık, Julia Goggin ve Rasim Bakırcıoğlu